

- 10 Нива – 1933. – Ч. 10. – Жовтень.
- 11 Марчук В. Греко-католики в Другій Речі Посполитій: суспільний чин та конфесійно-територіальний устрій. / В. Марчук // Галичина. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. – 2001. – № 5–6. – С. 305.
- 12 Центральний державний історичний архів України у м. Львові (ЦДІАУЛ). – Ф. 359 (Назарук Осип Тадейович). – Оп. 1. – Спр. 331 (Протокол єпископської конференції Греко-католицького єпископату. – Рим. – 21–29 жовтня 1929). – Арк. 90.

SUMMARY

Oleg Yegreschiy

THE CATHOLIC ACTION: FASHIONABLE APOSTLES IN GALICIA IN THE BEGINNING OF 1930 TH
In the scientific article the Galician Ukrainian s realization of the special drive to strengthen the Christianity – the Catholic Action is observed. The appropriate religions organizations were created. In Galicia the Catholic Action was patronized by metropolitat Andrey Steptytsky. The author of the article considers, that nowadays people should borrow the experience of the galician ukrainians in the period between two World Wars.

Key words: Catholic Action, metropolitat Andrey Steptytsky, Galicia, galician Ukrainians.

Діана Штерр,

*магістр історії, бакалавр політології,
історичний факультет ДВНЗ
«Ужгородський національний університет»*

«ІВАН=ГРЕКО-КАТОЛИК=РУСИН/УКРАЇНЕЦЬ»: ЧИ ЗАВЖДИ ІМ'Я СЛУГУЄ МАРКЕРОМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ЕКЛЕЗІАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТЕЙ?

Здійснено спробу дослідити історію греко-католицької спільноти м. Ужгород на базі найменш відомих для істориків джерел – метричних книг, а також спростувати певні стереотипні уявлення про життя наших предків.

Ключові слова: греко-католики, метричні книги, імена, ідентичність.

Ще наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. свято народження дитини посідало одне з провідних місць у циклі сімейно-побутової та громадської обрядовості наших предків. Важливою особливістю свята народження було й те, що воно ставало виявом колективної поваги і ставлення людської спільноти до цієї сімейної події, до родини новонародженого в цілому.

Ще давні греки підкреслювали, що першим величним подарунком, який отримує людина від своїх батьків, є ім'я. Воно дається на все життя, тому ця подія завжди супроводжувалася урочистими церемоніями і часто була приводом для великих сімейних торжеств.

У наш час імена предків слугують для дослідників цінним історичним матеріалом, завдяки якому іноді вдається визначити національну та еклезіальну

ідентичність особи. Так, зокрема, спробу проаналізувати подвійні імена руської шляхти здійснив Юрій Зазуляк у своїй статті «*Rebaptizatio ruthenorum: подвійні імена та конфесійно-культурна ідентичність шляхти руського походження в Галичині XV ст.*»¹. Проте необхідно наголосити, що не завжди ім'я маркує належність до того чи іншого етносу або конфесії. Закарпаття є чудовим прикладом для того, щоб довести хибність тези «Іван=греко-католик=русин/українець».

Дослідження метричних записів, так само, як і проблем національної та еклезіальної ідентичності цікавлять незначне коло науковців. Одним із перших (і майже єдиним) з тих, хто зосередив свою увагу на проблемі ідентичності греко-католиків Мукачівської єпархії, є Володимир Іванович Фенич. Ряд його змістовних та іноді дражливих публікацій на сьогодні складає основу вивчення цього питання².

На Закарпатті метричні записи розглядалися переважно у площині історії їхнього ведення, яскравим прикладом чого є праця Антала Годинки «По дешто о наших матриках»³. Результатом дослідження, яке можна віднести до соціальної історії, стали створені Іштваном Удварі таблиці найуживаніших імен, які, однак, укладені лише на підставі документів урбаріальної реформи Марії Терезії⁴. Натомість праць, присвячених виключно вивченню імен греко-католиків Мукачівської єпархії, практично немає.

Актуальність теми впливає із наведеного огляду наукової літератури. Існує гостра необхідність у дослідженні соціальної історії, національної, еклезіальної та соціальної ідентичностей греко-католицької громади Ужгорода (а також усього Закарпаття) у першій половині ХХ ст. (і не тільки у цей період).

Мета пропонованої статті – об'єктивно проаналізувати національну та еклезіальну ідентичності греко-католицької спільноти Ужгорода першої половини ХХ ст. на матеріалі записів імен охрещених у метричних книгах Преображенської церкви на Цегольні.

Велика кількість подвійних імен при хрещенні використовувалася русинами/українцями для того, щоб дитина мала свого греко-католицького святого покровителя (імена, які вважаються суто русинськими/українськими) та змогла швидше соціалізуватися в угорськомовному суспільстві (імена, які вважаються суто угорськими).

Про доволі слабкий ментальний зв'язок Закарпаття з Галичиною може свідчити той факт, що на галицьких теренах іменем Мирон називали лише незаконнароджених хлопців⁵, натомість у проаналізованих нами джерелах закарпатського походження фіксуються випадки хрещення законнароджених іменами Мирон та Мирон-Йосиф⁶.

Суттєвим є питання, чи могли русини/українці пристосуватися до життя в іншомовному середовищі без асиміляції? Відповідаємо: ні, не могли, адже два народи, що так давно проживали поруч, були змушені підтримувати між собою контакти у найрозмаїтіших формах. Люди різного походження й різної віри жили, працювали, закохувалися, одружувалися, народжували і виховували дітей, зазнавали горя від втрати близьких людей, іноді були осуджені суспільством за свої вчинки, але були прощені Богом за свою безмежну віру. Не лише угорці

справили вплив на русинів/українців. Найперше, що це доводить – мова. Велика кількість термінів, а особливо церковних (у т. ч. хрещення, охрещений, хрестини), в угорській мові виступають слов'янськими нашаруваннями⁷. Так само багато угорських запозичень існує в «русинській мові»⁸. То чи можна стверджувати, що пристосування без асиміляції можливе?

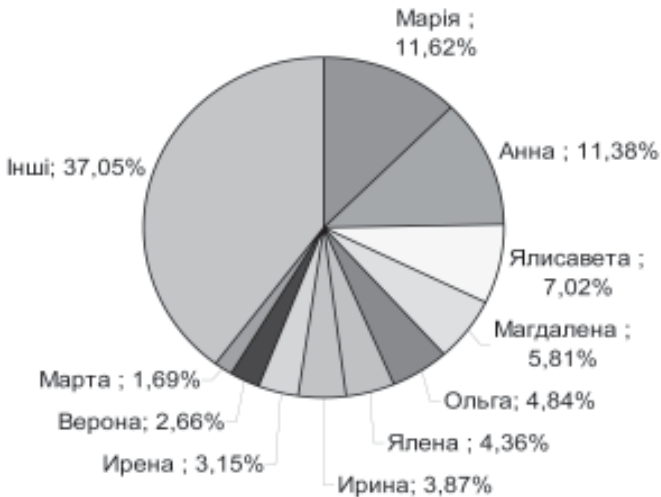
Переглядаючи імена хрещених дітей, неодноразово помічаємо випадки, коли обоє батьків греко-католиків називали свою дитину виключно угорськими іменами – Отто, Бейла, Арпад, Тібор, Клара, Агнета та ін.⁹

Для підтвердження своїх припущень пропонуємо з'ясувати відсоткове співвідношення найбільш уживаних імен при хрещенні дітей у 1929-1933 рр. та 1946-1949 рр.

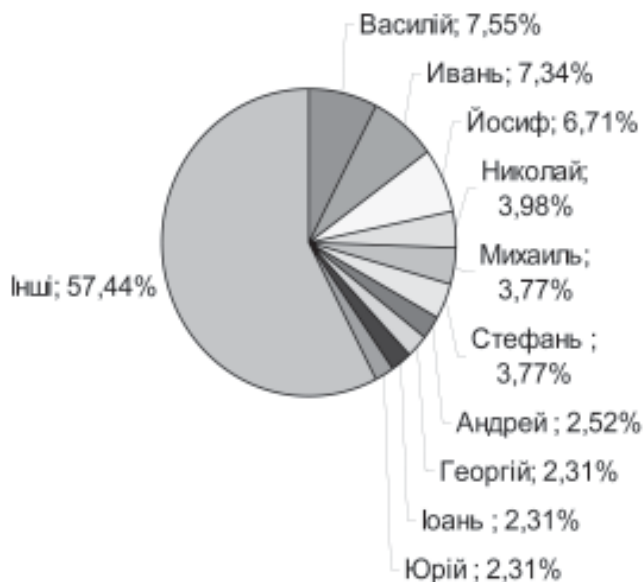
Як бачимо з діаграм 1 та 3, найбільш популярним іменем для дівчат залишалось ім'я Марія. Проте з плином часу загальний репертуар імен змінюється. Так, наприклад, імена Анна та Ялисавета, що були поширені у 1929-1933 рр., втрачають свої позиції: на зміну їм приходять Ольги, Ірини, Еви, Катерини, Магдалени, Маргарити.

Серед імен, які давали хлопцям, у різні періоди були найпопулярніші різні імена: у 1929-1933 рр. – Василій, а у 1946-1949 рр. – Іван. Одночасно у 1946-1949 рр. набувають поширення такі імена, як Володимир, Віктор, що доволі рідко траплялися у 1929-1933 рр.

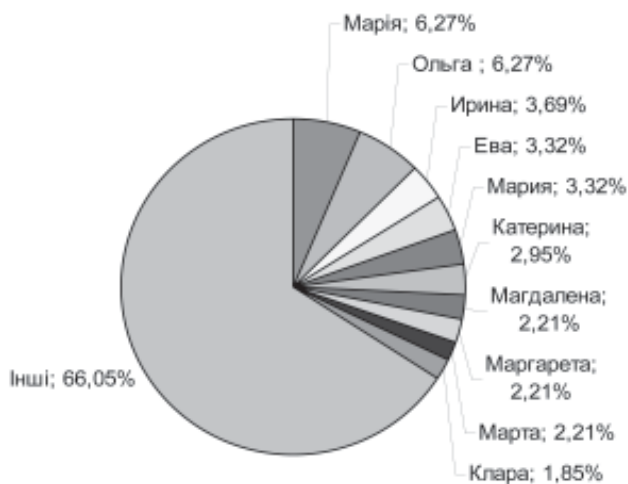
Окрім загальних даних, нас цікавило питання, якими іменами в аналізовані періоди найчастіше називали законно – та незаконнонароджених дітей. Результати наших досліджень відображені у діаграмах 5-12.

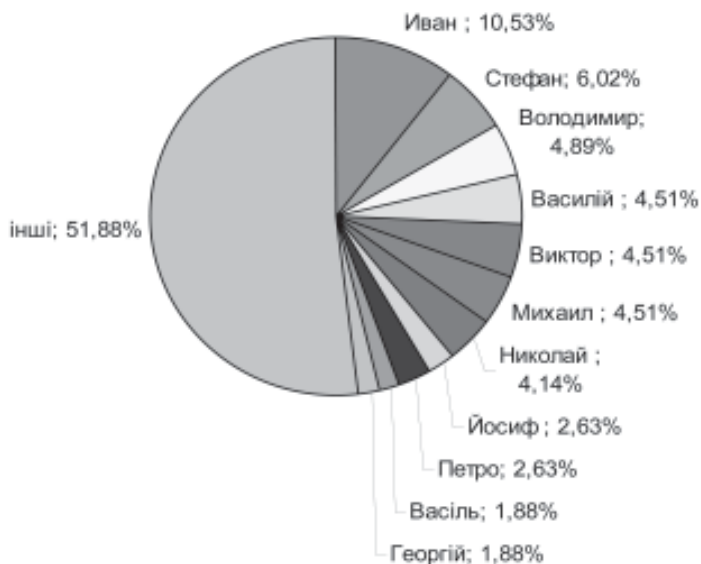
Діаграма 1. Найчастіше вживані імена для хрещення дівчат у 1929-1933 рр.¹⁰

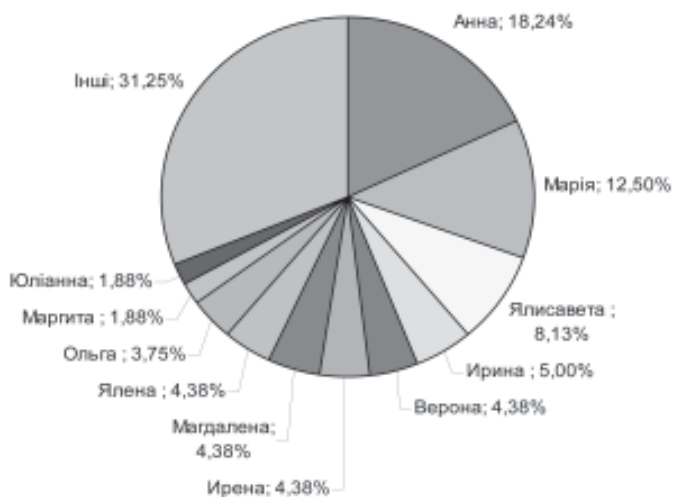
Діаграма 2. Найчастіше вживані імена для хрещення хлопців у 1929-1933 рр.¹¹

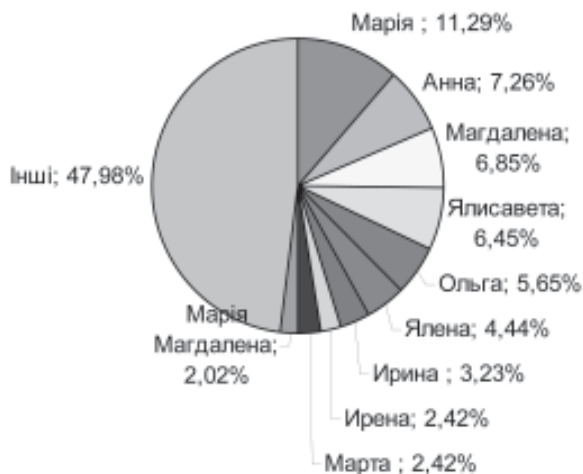
Діаграма 3. Найчастіше вживані імена для хрещення дівчат у 1946-1949 рр.¹²

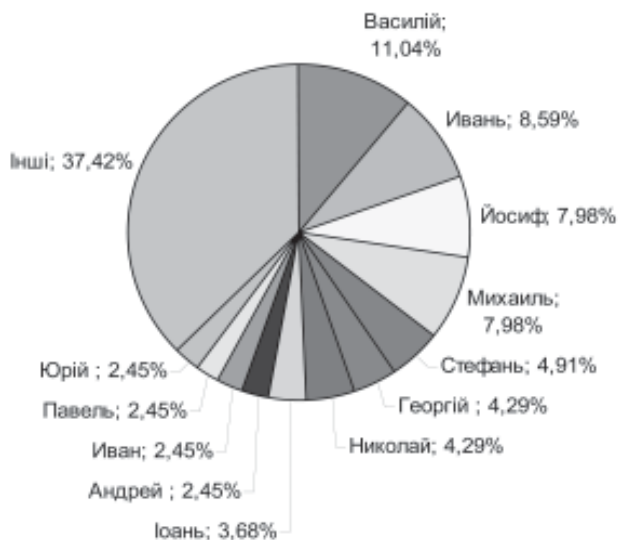
Діаграма 4. Найчастіше вживані імена для хрещення хлопців у 1946-1949 рр.¹³

Діаграма 5. Найчастіше вживані імена для хрещення незаконнонароджених дівчат у 1929-1933 рр.¹⁴

Діаграма 6. Найчастіше вживані імена для хрещення законнонароджених дівчат у 1929-1933 рр.¹⁵

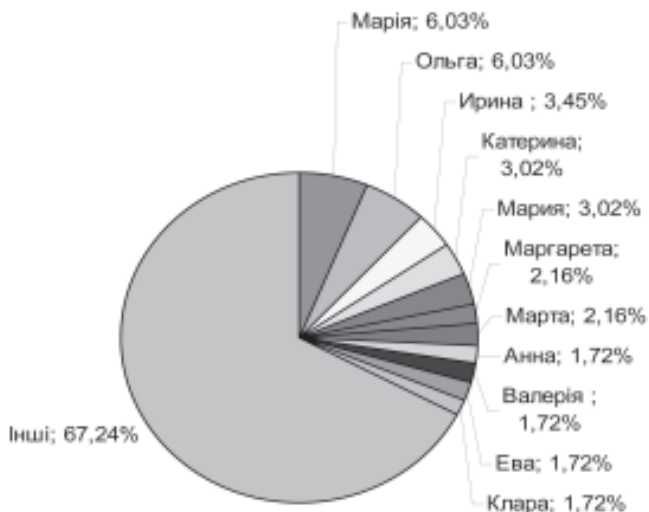
Діаграма 7. Найчастіше вживані імена для хрещення незаконнонароджених хлопців у 1929-1933 рр.¹⁶

Діаграма 8. Найчастіше вживані імена для хрещення законнонароджених хлопців у 1929-1933 рр.¹⁷

Діаграма 9. Найчастіше вживані імена для хрещення незаконнонароджених дівчат у 1946-1949 рр.¹⁸

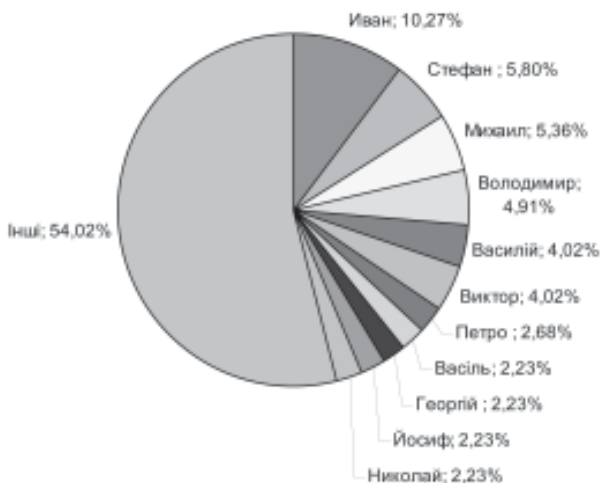

Діаграма 10. Найчастіше вживані імена для хрещення законнонароджених дівчат у 1946-1949 рр.¹⁹

Діаграма 11. Найчастіше вживані імена для хрещення незаконнонароджених хлопців у 1946-1949 рр.²⁰

Діаграма 12. Найчастіше вживані імена для хрещення законнароджених хлопців у 1946-1949 рр.²¹

Як вдається простежити, серед законно – та незаконнароджених дітей теж існував певний рейтинг найбільш популярних імен.

Та повернімося до головного питання – чи можна вважати ім'я основним маркером ідентичності? Наважимося ствердити, що лише частково, адже вибір імені дитини залежав не тільки від етнічної та конфесійної належності, а й від політичного та економічного становища.

Досліджуючи метричні книги Преображенської церкви на Цегольні, знаходимо велику кількість не характерних для русинів/українців чи угорців імен, що й підтверджує нашу тезу, що за іменем важко однозначно визначити національну чи конфесійну ідентичність. Досить часто нам траплялися імена Марія Терезія, Терисія (як друге ім'я у подвійних варіаціях), Йосиф, Андрей, Юлій. Наважимося припустити, що такі імена дітям давали на честь найбільш вкоріненіх у історичній пам'яті суспільства постатей – імператриці Марії Терезії та її сина Йосифа II, єпископів Андрея Бачинського та Юлія Фірцака.

Показово також, що, згідно з Гядором Стрипським в угорському селі населення було угорськомовним (незважаючи на велику кількість «межевих названь», що були русинськими), але при цьому залишалося греко-католицьким за своїм віросповіданням²². Це, вочевидь, ще один приклад тихої асиміляції.

З огляду на все сказане, можемо зробити певні висновки. Так, зокрема, як було доведено, русини/українці не змогли пристосуватися без асиміляції, тож теза професора П.-Р. Маґочія²³ – це лише вкорінений в історіографії мф.

Теза «Іван=греко-католик=русин/українець», яка в історіографії в зазначеній формі не прописана чітко, хоч і використовується вже як аксіома, так само становить

собою одну з міфологем історіографії нашої, ще не до кінця вивченої та зрозумілої історії. Не обов'язково всі українці повинні бути греко-католиками, а греко-католики не повинні бути виключно українцями. Подобається це комусь, чи ні.

- 1 Зазуляк Ю. *Rebaptizatio ruthenorum*: подвійні імена та конфесійно-культурна ідентичність шляхти руського походження в Галичині XV ст. // *Ruthenica*. – К., 2007. – Т. VI. – С. 275-298.
- 2 Феніч В. Етнонаціональна ідентичність греко-католиків Мукачівської єпархії // Історична школа професора Володимира Задорожного: Наук. зб. – Ужгород: Гражда, 2004. – Вип. 2: *Carpatica* – Карпатика. – Вип. 30 / Упоряд. Р.Офіцинського; передмова В.Смоля. – С. 38-62; Його ж. Конфесійна та національна ідентичність духовенства Мукачівської греко-католицької єпархії // Науковий збірник Товариства «Просвіта» в Ужгороді. – Ужгород: Закарпатське крайове культурно-освітнє товариство «Просвіта», 2003. – Річн. V-VIII (XIX-XXI) / Упоряд. і наук. ред. П. Федака. – С. 10-16. Його ж. Церковна політика угорського уряду та національно-політична заангажованість греко-католицького і православного духовенства Закарпаття (березень 1939 – жовтень 1944 рр.) // *Carpatica* – Карпатика. – Ужгород: Вид-во Ужгородського нац. ун-ту, 2002. – Вип. 20: Релігія і Церква в країнах Центральної та Південно-Східної Європи. – С. 61-103. Його ж. Конфесійно-національний портрет сучасного греко-католицького священика Мукачівської єпархії // *Carpatica* – Карпатика. – Ужгород: Вид-во Ужгородського нац. ун-ту, 2003. – Вип. 21. Політологічні студії: історія, теорія, практика – С. 238-259; Його ж. Конфесійна та національна ідентичність духовенства Мукачівської греко-католицької єпархії 1771-1949 рр. // Ковчег: Наук. зб. із церковної історії / За ред. Б. Гудзяка, І. Скочилися та О. Турія. – Львів: Вид-во Українського Католицького Університету, 2003. – Ч. 4: Еклезіяльна й національна ідентичність греко-католиків Центрально-Східної Європи / Відп. ред. Олег Турій. – С. 146-161; Його ж. Конфесійна і національна ідентичність Василя Довговича (1783-1849 рр.) // Василь Довгович з точки зору прочитання: Матеріали конф., присвяч. 220-й річниці від дня народження визначного закарпатського письменника, філософа, етнографа, церковного та громадського діяча, одного з фундаторів і члена-кореспондента Угорської академії наук Василя Довговича / Упоряд. О. Д. Довганича та І. М. Ребрика. – Ужгород: Гражда, 2004. – С. 29-46.
- 3 Годинка А. По дешто о наших матриках / Udvari I. Hodinka Antal válogatott kéziratai. – Nyíregyháza, 1992. – Old. 71-79.
- 4 Удварі І. Русинські жерела урбарської реформи Марії Терезії. – Ніредьгаза, 2005.
- 5 Грицак Я. Руслан, Богдан і Мирон: три приклади конструювання ідентичності серед галицьких русино-українців // Україна модерна. – Львів, 2003. – Ч. 8. – С. 38-39.
- 6 Архів греко-католицького кафедрального Хресто-Воздвиженського собору в м. Ужгороді. – Метричні книги Преображенської церкви на Цегольні. – Метрика Томь: XVI. Крещеных: 1929. XIII ч. - . Браковенчанных: 3/XI 1929. Усопшихъ: 1927 - . Розділ Крещеных. – С. 1-99.
- 7 Дзєндзелівський Й. Слов'янські нашарування в угорській мові // Карпатський край. – 1996. – № 5-7. – С. 96-100.
- 8 Збирька жерел по студії русинського писемства: III. Гіядор Стрипський, народописник, бібліограф, языкознатель, товмач / Упор. І. Удварі – Ніредьгаза, 2007. – С. 75-142.
- 9 Архів греко-католицького кафедрального Хресто-Воздвиженського собору в м. Ужгороді. – Метричні книги Преображенської церкви на Цегольні. – Метрика Томь: XVI. Крещеных: 1929. XIII ч. - . Браковенчанных: 3/XI 1929. Усопшихъ: 1927 - . Розділ

- Крещеных. – Сторона 1-99; Архів греко-католицького кафедрального Христо-Воздвиженського собору в м. Ужгороді. Метричні книги Преображенської церкви на Цегольні. XXIII Том. Метрика крещеных и миропомазанных от XI. 1946 г. Розділ Крещеных и миропомазанных. – С. 1-71.
- 10 Архів греко-католицького кафедрального Христо-Воздвиженського собору в м. Ужгороді. Метричні книги Преображенської церкви на Цегольні. Метрика Томъ: XVI. Крещеных: 1929. XIII ч. - . Браковенчанных: 3/XI 1929. Усопшихъ: 1927 - . Розділ Крещеных. – С. 1-99.
- 11 Там само.
- 12 Архів греко-католицького кафедрального Христо-Воздвиженського собору в м. Ужгороді. Метричні книги Преображенської церкви на Цегольні. XXIII Том. Метрика крещеных и миропомазанных от XI. 1946 г. Розділ Крещеных и миропомазанных. – С. 1-71.
- 13 Там само.
- 14 Архів греко-католицького кафедрального Христо-Воздвиженського собору в м. Ужгороді. Метричні книги Преображенської церкви на Цегольні. Метрика Томъ: XVI. Крещеных: 1929. XIII ч. - . Браковенчанных: 3/XI 1929. Усопшихъ: 1927 - . Розділ Крещеных. – С. 1-99.
- 15 Там само.
- 16 Там само.
- 17 Там само.
- 18 Архів греко-католицького кафедрального Христо-Воздвиженського собору в м. Ужгороді. Метричні книги Преображенської церкви на Цегольні. XXIII Том. Метрика крещеных и миропомазанных от XI. 1946 г. Розділ Крещеных и миропомазанных. – С. 1-71.
- 19 Там само.
- 20 Там само.
- 21 Там само.
- 22 Збирька жерел по студії русинського писемства... – С. 98-99.
- 23 Магочій П.Р. Пристосування без асиміляції: геніальність греко-католицької єпархії Мукачєва // Ужгородській унії – 350 років: Матеріали міжнар. наук. конф. (Ужгород, квітень 1996 р.) – Ужгород: Патент, 1997. – С. 72-77.

SUMMARY

Diana Shterr

«IVAN=GREEK-CATHOLIC=RUTHEN/UKRAINIAN»: IF THE NAME CAN BE THE MARKER OF NATIONAL AND ECLESIASTIC IDENTITY

In this article the author are trying to outline history of greek-catholic community of Uzhhorod on the base of the most weak-used and almost completely lost sources for historian – birth certificates books and also refute definite stereotypes of notions about the life of our ancestors.

Key words: greek-catholic, birth certificates books, names, identity.